

Mens & Werk

Kiezen voor meer boereninkomen of meer landschap

“Door schaalvergroting kunnen boeren investeringen in technologie en dierenwelzijn terugverdienen en daarmee beter concurreren”, stelt landbouweconoom Gerrit Meester, lid van de Raad voor het Landelijk Gebied. “Nee, Nederland is te klein voor grotere boerenbedrijven”, antwoordt Jaap van Duijn, voormalig hoogleraar economie en bestuurslid van de Robeco Groep: “Die zijn een bedreiging voor het landschap en de biodiversiteit.” Beiden geven een toelichting bij hun uitspraken op de bijeenkomst ‘Mens & Werk’ in het Brabantse Esch.

“Ondernemerschap in de landbouw: bestaat dat wel als boeren inkomenssteun blijven ontvangen - ook na 2013 als in de EU een nieuw landbouwbeleid van kracht wordt?”, vraagt Jaap van Duijn zich af. “De boer is geen pure ondernemer en zal dat ook niet worden. Rendabele landbouw is discutabel. Je bent boer omdat je je vrijheid en de liefde voor je land koestert. De verdiensten zijn minder dan die van een gemiddelde kantoorclerk.”

Schaalvergroting, oftewel bedrijfsvergroting waarmee boeren meer geld kunnen verdienen om te overleven, vindt Van Duijn een “heilloze weg”. “We lopen in Nederland tegen de grenzen van de fysieke ruimte aan. Alleen in enkele polders is nog agrarische uitbreiding mogelijk. We moeten onze kleinschalige structuur en zijn natuurlijke soortenrijkdom, of wat daar van over is, verdedigen. De leeuwerik is al bijna verdwenen door de monocultuur van de landbouw. Bovendien is er een verhoogde kans op uitbraak van dierziekten als

veel bedrijven op een klein oppervlak opereren. Veehouders met serieuze uitbreidingsplannen gaan naar Oost-Europa of Amerika.”

Volgens Gerrit Meester, voormalig adviseur bij het ministerie van het LNV en nu voorzitter van het landbouwcomité bij de OESO, is schaalvergroting in de landbouw voor een groot deel noodzaak. “Het is een bedrijfsstrategie die in het verleden door het gebruik van nieuwe technologie vaak het voortbestaan van melkvee- en akkerbouwbedrijven heeft gegarandeerd. Ook de lage opbrengstprijzen van voedselproductie hebben de noodzaak van schaalvergroting aangewakkerd. Schaalvergroting is simpelweg een kwestie van economisch rationeel reageren om hun kostprijs te verlagen en investeringen terug te verdienen. Door in technologie als melk-robots te investeren, kan de boer hoge kosten voor arbeid vermijden. Investerings zijn ook nodig om te voldoen aan strengere eisen voor dierenwelzijn.”

Professionele manager

In 1995 telde Nederland 113.000 land- en tuinbouwbedrijven. In 2020, rekt Gerrit Meester voor, zijn dat er minder dan 50.000, waarvan 10.000 melkveehouders. “Gemiddeld zullen zij 130 koeien hebben op circa 100 hectare. Grotere melkveebedrijven zorgen niet automatisch voor extra ruimtebeslag. Als de ene helft met zijn bedrijf stopt, zal de buurman dat areaal overnemen.”

Deze schaalvergroting vraagt om een moderne vorm van landinrichting, om de moderne, grootschalige bedrijfsvoering te faciliteren. Schaalvergroting wordt ook in de hand gewerkt door internationale ontwikkelingen op de langere termijn, zoals hogere voedselprijzen op de wereldmarkt en de afschaffing van de melkquote-

Jaap van Duijn: “Duurzaam landgebruik is alleen mogelijk binnen lokale verbanden, waarmee mensen zich kunnen identificeren.”

ring in 2015. Hierdoor neemt de productie van zuivel toe. Meester: "De boer evolueert tot een professionele manager, die meerdere specialismen zal combineren als de directe inkomenssteun uit Brussel afneemt. Denk aan verduurzaming en verbreding door het aanboren van andere markten, door energieopwekking met biogas en inkomsten uit groene diensten, zoals landschapsonderhoud. Maar voedselproductie blijft bovenaan staan. Dat vergt een zekere schaalgrootte van het bedrijf."

Jaap van Duijn, die bestuurslid is van het Nationaal Groenfonds, vindt dat duurzaam landgebruik alleen mogelijk is binnen lokale verbanden, waarmee mensen zich kunnen identificeren. "Wij moeten juist tenderen naar schaalverkleining. Met accent op streekgebonden producten, biologische landbouw en biodiversiteit; een collectief belang. Biologische boeren kunnen alleen overleven bij goede prijzen, maar het is dom om ze te laten opboksen tegen varkenshouders die kilonallers produceren in megastallen. Met dit laatste raak je aan de noodzaak van nationale regie bij gebiedsontwikkeling. Nederland is in feite al één grote provincie. Gebiedsontwikkeling kan het rijk niet over de schutting van lagere overheden neergooien. Die gaan over te kleine gebiedjes, waarbij bestuurders ook iets te vaak macht en andere ambities nastreven."

Gerrit Meester: "Regionale overheden die focussen op de korte termijn, hebben niet de moed om 'nee' te zeggen tegen economische activiteiten die de biodiversiteit bedreigen. Een internationaal verdrag

kan een nationale overheid daar dan toe dwingen."

Publieke zorg

Het landschap in Nederland is grotendeels gemaakt door boeren. "Als boeren voor het beheer ervan een goede vergoeding krijgen, mits onder duidelijke en afrekenbare voorwaarden, dan is dat prima", vindt Jaap van Duijn. "Maar het in stand houden van een bos, een zandverstuiving, of een coulisselandschap is als gemeenschappelijk belang een overheidstaak."

"De vraag is", volgens Gerrit Meester, "of je de beheersvergoeding voor een boer 'subsidie' moet noemen. Subsidie kan de regering makkelijk schappen, kijk maar naar de kunstensector. Stel dat de overheid of terreinbeherende organisaties het belangrijk vinden dat een gebied waar een boer landbouw bedrijft, onder publieke zorg valt. Dan moet men voor deze geleverde dienst een beloning geven die marktconform is, dus zonder subsidieelement. De boer kan bijvoorbeeld een hovenier inhuren."

Van Duijn en Meester vinden elkaar in hun kritiek op het kabinet dat de natuurontwikkeling via de Ecologische Hoofdstructuur wil stoppen. "Blinde bezuinigingswoede en revanchisme", vindt Van Duijn. "Het loslaten van de fysiek-ecologische scheidslijn tussen landbouw en natuur is grof geschut."

Meester: "Misschien moet de EU ons natuurbeleid redden en ons terechtwijzen als we richtlijnen als Natura 2000 aan de laars lappen."

Loek Kusiak

Gerrit Meester: "De boer evolueert tot een professionele manager, die meerdere specialismen zal combineren naarmate directe inkomenssteun afneemt."

Deelnemers discussiëren over de economische kansen die de ontwikkelingen in het landelijk gebied bieden.